

ŠMARTNO ob Paki - spomenik padlim borcem iz prve svet. vojne, župna, c. 1

župna cerkev

Spomenik padlim vojakom, ki so ga odkrili 1.1926.

Il.Slov.1926, št.154, št.28.

"v nik pred fasado. -ma gotski pritličen zidec. -ekdaj trije majhni šilasti loki v zelo masivnem zidu. Prednji v baročni dobi povečan za sedanji kameniti portal. Ladja ima pod streho zakristije še viden gotski podstrešni kamenit venec z žlebom, torej vsa še gotška.

Prezbitelj in zakristija pa sta v baročni dobi na novo pozidana kot povečava cerkve. Oboki baročni lepi s štukiranimi okraski. Arhitektura pilastrov, zidcev zelo visokih trikotratnih kapitelov. Obok v ladji banj s štukiranimi okviri, lepa prostorna učink vita. Ob ladji dve majhni kapeli, na dveh str.

ladje. Lepa hrastova vrata s kovano mrežo imajo letnico 1806. Oltarja v kapeli sta iz sr.19.stol. Kipi starih oltarjev so pod streho.

Prižnica s slikami 4 evang. iz zač. 19. stol. kot oltar.

Klopi solidne, d. sti. čedne forme. Ilak je zraunan.

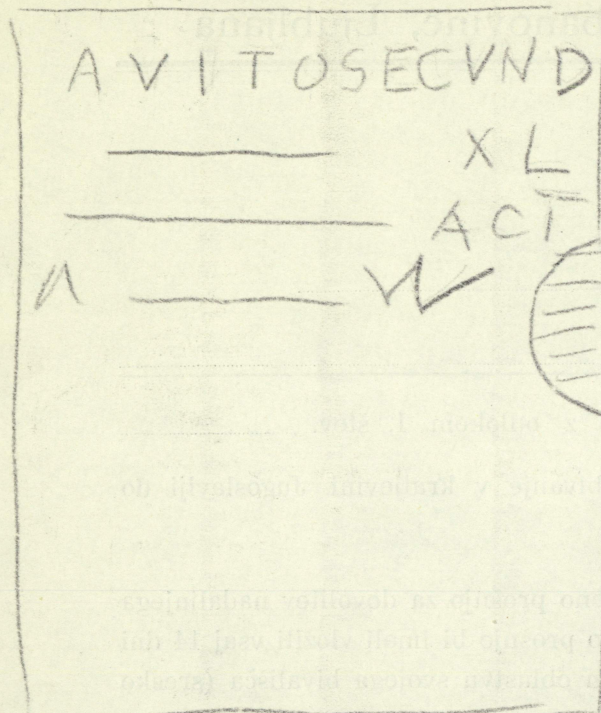
Vel. oltar prenovili, nekateri kipi pod streho iz poznega 17. stol.

Krstni kamen ima letnico 1563.

Stele, LII, 14.12.1929, str.30 -31.

~~Napis nad oltarju pod glavno nišo sedaj prenovljen : S. Martine ora pro nobis~~
~~1699.~~

Stele, IX, 24.6.1921, str.21.

V menzi v sredi vzdana peščenčasta plošča z latin. napisom.

Pod streho zakristije se vidi gosti žlebasto profiliran podstrešni ~~ziha~~ venec in slikan ločni friz iz gotske dobe. Dokaz za to, da je zidovje ladje še gotsko.

Prezbiterij je prizidan.

Zvonik je gotski.

Pod zvonikom križnat obok, nekdanj gotovo gotski, a so rebra potoččena dol. Na desni in levi v smeri cerkve, na vsaki strani nizke šilaste niša s tonom. Nekdanj odprto na ven. Ste ne nad njima so poslikane, vendar ne takoj po postanku stavbe, ampak na naključju prvoten omet, pozneje na ca 4mm debel omet. Polje je obrobljeno z zelenim pasom z rdečim zobčastim ornamentom. Odlomek slike predstavlja smrt Marije. Levi in desni ogel odbit, prav tako sredina z glavo sv. Janeza in rameni Marije ter figu-

rami za njima. V sredi skupina ob beli paralelo s predno ploskvijo pred pultom z odprto knjigo klečeča Marija v molitvi, ki jo opira sv. Janez. Za pultom 2 apostola. Na desno od srednje skupine, skupina 9 apostolov s sv. Petrom v štoli na sredi. Peter škroži iz kotliča, dva druga spredaj klečita.

Na sev. strani v enakem okviru Marija pribežališče kristjanov v plašču. Mnogo slabše ohranjena, unižen levi in desni ogel, ter spodnji del posebno v sredi.

V sredi sedi Marija na gotskem tronu brez naslonjala, oblečena je v rdečo suknjo in ima krono na glavi in rdeč nimb. Na levem kolenu ji sedi nago dete Jezus. Marija drži z desnico knjigo k njegovim ustnam tik ob prsih, izgleda, da mu nudi prsa, ker je od vrata doli suknja odpeta. Se vidi do ust in roke samo barva karnata. Zada je zelen belo podšit plašč, ki ga razprostrata 2 angela

Na vsaki strani kleče ob in za tronom figure z molitveno dvignjenimi rokami. Na oboku v 4 poljih sledovi simbolov evangelistov z napisnimi trakovi z gotško minuskulo z imeni. Vidita se deloma vol in orel. Polje slik na stenah ima sinje ozadje, onih na oboku rumeno. Gre za delo istega slikarja kakor v prezbiteriju sv. Janeza v Bohinju.

Isti kolorit zelenega veliko rdeče, nimbi rumeni s črno risbo. Značilna je risba obrazov, oči, fina majhna rdeča usta, risba las rumena temnordeče risana. Z značilno kodranje. Tip smrti Marijine kakor na Muljavi.

Na sev. strani je posebno značilni mili obraz Marije. Ikonografsko pa je redek primer, da Marija sedi na tron z detetom in da doji. Angela, ki držita plašč sta br. kone pod italj. vplivom. Pri figuri Marije je več notranjih kontur za-rezanih v omet. Rav tako so zarezano mnoge gube Janezovega plašča. Na juž. steni se je levo od niše ohranil del pritličja s slikanimi polkrožnimi arkadicami. V ometu več zapiskov.

Johannes ano do 1610.

Jacob de

Chris: Pollinger MDLXXVII: Die XIII. iunij De Oberberg.

Pavlus. Sodler ex novo civitate (1517 die XIII. iunij

Sabownick

Rep. simbola sv. Janeza, ki je ohranjen je v risbi popolnoma isti kot pri sv. Janezu v Bohinju.

Stele, LV, 14.4.1936, str. 1-4.

Ta župnija je bila prvotno vikariat župnije Žalec in je bila z njo skupaj l. 1256 podrejena stišskemu samostanu.

O podrejenosti žalski žu. niji in stišskemu samostanu pričajo listine iz l. 1561 (str. 184) 1568 (str. 185).

Vizit. poročilo iz l. 1528 (str. 185) poroča o stanju v podružnici (str. 185)

Cerkev sv. Martina je omenjena v listinah l. 1262 (str. 186)

L. 1848 je bila cerkev in zvonik restavrirana. *delala na njem Lipar*

Oltar restavriran l. 1836 (napis na gl. oltarju) *slikar Matheus Pedferstnig*

in slikar Anton Sagmeister iz Graza.

Ladja ima dvoje kapel. k južna kapela z oltarjem brezmadežne ima napis: Joh Kolenz den 21. August 1855. Severna kapela ima obnovljen oltar sv. Rok in Sebastijana. V njej je krstni kamen iz l. 1563.

V zvoniku je troje zvonov. Najstarejši je majhni zvon z gotskim napisom :
sancte martine ora pro nobis.m.cccc.vii.(1507)

Zupnijske knjige: krstne in mrliške od 1.1721, poročne od 1.1724. str.197)

Ign.Orožen: Das Dekanat Frasslau, 1.1880, str.184 -188., 197.

(St. Maritn a.d.Pack) .

~~E~~ara, posvečena sv. Martinu.

Pravilno orientirana cerkev stoji v sredini vasi ter jo je nekoč obdajalo pokopališko obzidje.

Viri in literatura: Ign. Orožen: Bistum und Diözese Lavant iV, Dekanat
Brasslau, Cilli 1880; Farna kronika ; Stele Fr. Freske v Šmartnem ob
Paki, ČZN XXXII; Konservatorsko poročilo ZUZ VII.

Cerkev sestavljajo: prizmatičen zvonik, pravokotna ladja, ki je na obe strani razširjena z nekoliko krajšimi stranskimi ~~stranskimi~~ ^{stranskimi} kapljami, enako širok in visok, ovalno zaključen prezbitერიj ter na jugu prizidana pritlična zakristija s stebriščno vežo pred seboj. Gradnja je kamnita, v novih delih opečna, ometana; strehe: sedalasta, strešasta, opečne, zvonikova zvonasto-laternasta, pločevinasta; zakristije pulta-sta, pločevinasta.

Zunanjščina: Nerazčlenjeni zvonik opasuje pristrešen talni zidec, profi-

liran venčni zidec pa se nad urnimi kazališči ločno boči. Sedanji vhod v zvonica je širok, pravokoten, s preklado in ravnima kriloma ter križem v sredini. Zazidana stranska vhoda v zvonica sta bila ozka, šilastoločna ter sta sedaj za ca 1 m zasuta. Križno ~~hox~~ obokana zvonica je hranila na stenah gotske freske furlanske smeri iz 1. pol. 15. stol., ki so sedaj prebeljene, ali cele uničene. Glavni portal je preprost, pp. Zvonove line so velike, ppk, renesančno razčlenjene ter okrašene z balustradasto ograjo. Podobne so onim v Gorenjah. Vso cerkev opasuje nov, kamenit talni zidec ter rahlo profiliran, žlebasti venčni zidec. V talnem zidcu prezbiterija je vrezana letnica 1940, ko so cerkev povečali.

Stara ladja ima v severni in južni steni po 1 pp in 2 lunetasti okni, ob južni steni zvonika pa vodi v širini ladje kamenito stopnjišče na pevsko emporo in v zvonik. Stranski ladji imata protala v zapadnih stenah in po 2 ppk okni v podolžnicah. Prezbiterij ima v severni steni in ovalnem zaključku 3 visoka ppk okna. Zakristija ima v južni steni pp vrata, v vzhodni pa pp okno.

Notranjščina: Tlačk je iz umtnega kamna. Zidana empora počiva na 2 toskanski stebrih in 3 križnih obokih, katerih robove krasi štuk. "nako krasi štuk tudi njene fasadne loke. Empora je razširjena za 1 m v ladjo. Ladjine stene členita 2 cela in 2 polovična para dupliranih pilastrov, ki nosijo gržo, pnečo se nad slavolokom odstranjenih kapel ter 2 celi in 2 polovočni oprog. V banjo se vrezujejo 3 pari sosvodnic. Rahlo vstopajoči slavolok je ppk. Nekdanji prezbiterij ima 2 para slopov, ki nosita 2 oprog in potlačeno kupolo. Temena vseh naštetih obočnih travej, krasijo razgibani baročni štuk medaljoni.

Stranski ladji pokriva raven, lesen strop; novi prezbiterij pa kupola in apsidalen zaključek.

Oprava: Omeniti je le prižnico, ki je baročno delo sredine 18. stol. Kancelo poživlja 5 gladkih stebrov, med katerimi so slike opl 4 evangelistov iz 2. pol. 19. stol. v razgibanih rokajskih okvirjih. Kancelo nosi lesen, mar-morira, Korintski steber. Baldahin polkrožnega tlorisa krasè 2 putta, 2 vazi, simboli 3 čednosti in Mozesove table ter prav na vrhu angeł s pozau-uno.

Arstilnik z letnico 1563 ima okrogli bazen, počivajoč na oktogonalnem stebru z bazó s porezanimi ogli.

Ostala oprava je nova in bp.

Oprema: V zakristiji je lep rokokojski kelih in 2 pluviala.

Zvonik: Je od zvonove etaže iz visoke gotike, više pa iz 17. stol. Železna zvonova iz l. 1924, ki sta neogotsko ornamenitana, sta iz cerkve-ne občine Petrovo polje.

Podstrešje: Oboki stare kraladje so baročni, kameniti. Kupola novega prez-biterija je opečna. Sledovi provtne strehe na zvoniku dokazujejo, da je bila cerkev ob priliki obokanja povišana. Ohranjeni kameniti žlebasti ven-čni zidec ter živi šivani rob ladje dokazujeta, da je ladja enako stara kot zvonik, torej iz 14. stol. Kot ladja široki prezbitarij, ki je bil ob priliki preobokanja povišan, kaže na jugu ometano steno in isti venčni zidec kot ladja, torej je z ngo enako star. Na severu je bila prezbitariju ~~na~~ dozidana zakristija, katere streha je pokrivala vso njegovo str-severno stran. Sedanji dozidki so iz l. 1940.

Resume: Cerkev se prvič omenja l. 1256 kot vikariat prafare Zalec, ki je bil tega leta in-korpororana samostanu Stični. Stavba sama se prvič omenja l. 1262 kot prope sanctum Martinum in Paka. Reske v zvonici iz l. pol.

15. stol., postavljajo nastanek zvonika vsaj v čas ca 1400, verjetneje pa ga smemo postaviti v 14. stol. Stara ladja in prezbitერიj sta nastala istočasno in verjetno takrat kot zvonik, vsaj tako kaže podstrešje. Ladja je imela tabulant, prezbitერიj obok. ~~Kaj~~ Kdaj so prizidali stranski kapeli, se ne da več ugotoviti, ker ju ni, a gotovo pred obokanjem ladje in preobokanjem prezbitერიja, ki se je ~~razširilo~~ izvršilo v 2. pol. 18. stol. in ima mnogo sorodnikov v velenjski okolici. Takrat so verjetno prezidali tudi zakristijo. Zadnjič je bila ta cerkev v celoti obnovljena l. 1848. Glavni oltar iz l. 1836 sta izdelala Matej Podforsting ~~kipar~~ kipar in Anton Sagmeister, slikar in pozlatař iz Slovenj Gradca. Leta 1940 so podrli kapeli in zakristijo ter cerkev povečali tako, da so ji prizidali stranski ladji, podaljšali prezbitერიj in postavili novo zakristijo.

Okolica: Župnišče je iz l. 1825, majhna kaplanija pa je bila temeljito obnovljena l. 1834. Stoji na starem pokopališkem obzidju. Pokopališče, ki je okoli cerkve in bp, je bilo razširjeno l. 1847.

Konservatorske opombe: Cerkev je v redu vzdrževana.

Ostalo: Kapel^e v kraju in njegovi okolici so bp.

Opombe: V cerkvi sta bili pred vojno 2 sliki iz l. 1762, kateri je naročil stiški opatin arhidiakon Franc Ksaverij, izdelal pa baje Fortunat Bergant. Ena i-med njih je predstavljala sv. Alojzija. Pod ladjinim fabionom je naslikan ločni friz. Prezbitერიj je morda vendarle kasnejši, a še srednjeveški dozidek. V menzo glavnega oltarja je vridana rimska napisna plošča.

Freske so predstavljale simbole evangelistov na oboku (rebra odbita) ter Marijino smrt in Marijo zaščitnico s plaščem na stranskih stenah. Obe

kompoziciji sta bili ikonografsko zanimivi. Prva predstavlja MB obdano od apostolov, ki umrja kleče na klečalniku; druga pa sedečo MB z otrokom v naročju, na stolu brez naslonjala, pod katere plaščem kleče figure. Ker Marija ponuja otroku prsi, je ta primer križanja zaščitnice z galaktotrophouso, kar idejno kaže na kužne slike. Freske so bile delo slikarja starejše plasti fresk v prezbiteriju Janezove cerkve ob Bohinjskem jezeru, ki je pripadal lokalni šoli, odvisni od furlanskega slikarstva 2. pol. 14. stol. Čas nastanka fresk je postaviti v 2. četrtino 15. stol. Ker je osnova fresk naključvana, to dokazuje, da so freske nastale, ko je zvonik že daljšo dobo stal.

J. Curk: Celjska topografija(Velenje) rkp. str., 24, 24', zapiski 1959.

FRANCE STELE -: Freske v Šmartnem ob Paki.

ČZN. XXXII. 1937.
str. 61 - 75.

Grad je imel la stno kapelo, ki je dobila l.1804 mašne licenco.
L.1848 je lastnik gradu Novak, zapustil stari grad in v dolini ~~se~~ al no-
vega. Grad je začel razpadati.

Ign.Orožen: Das Dekanat Frasslau, l.1880, str. 190.